

Nietzsche – Zrození tragédie (vybrané pasáže)

Mnoho získáme pro estetiku, dojdeme-li nejen logického poznání, nýbrž bezprostředně názorné jistoty, že vývoj umění jest vázán na dvojici živlu *apollinského* a *dionýského*: asi tak, jako růst a rozmnožování lidstva, za neustálého zápasu a chvilkového jen smíru, závisí na duplicitě pohlaví. Ona jména bereme od Řeků, kteří uvádějí znalce do hlubokomyslných a tajemných nauk svého uměleckého nazírání ne tak pojmově, jako spíš hmatatelnými postavami svého Olympu. K oběma jejich uměleckým božstvům, k Apollónovi a Dionýsovi, připíná se náš poznatek, že v řeckém světě, i co do vzniku, i co do účelu, zeje ohromná propast mezi apollinským uměním výtvarnickovým a neobrazným uměním hudby, totiž uměním boha Dionýsa: oba tak venkoncem rozdílné pudy postupují vedle sebe, jsouce skoro napořád v otevřeném sporu a dráždíce se bez přestání k novým, silnějším výtvorům, v nichž se ustaluje onen protiklad, jen zdánlivě překlenutý společným výrazem „umění“; posléze

pak sdružují se vespolek metafyzickým zázrakem hellénské „vůle“ a vytvářejí attickou tragédii, která jest dionýská i apollinská.

Abychom si ony pudy ujasnili, pojíme je zprvu jako odloučené umělecké světy *snů* a *opojení*; neboť mezi těmito fyziologickými stavy jest obdobný rozdíl jako mezi živlem apollinským a dionýským.

I tuto radostnou nezbytnost snové zkušenosti vyjádřili Řekové ve svém Apollónovi. Apollón, bůh vškerých výtvarných sil, je spolu bohem, jenž věští. Podle svého jména je to bůh „zářící“, je to božstvo světla, i ovládá též krásnou zář a zdání niterného světa obrazivosti. Vyšší pravda, dokonalost těchto stavů proti mezerovitě srozumitelné skutečnosti dne, dále pak hluboké vědomí, že příroda spánkem a snem hojí a pomáhá, to spolu symbolická obdoba věštecké schopnosti jakož i oněch umění, jimiž se život umožňuje a posvěcuje. Nesmí však v představě Apollóna chyběti ani jemná mez, přes níž snovému obrazu není dovoleno postoupiti, nemá-li účinkovati patologicky a nemá-li nás zdání ošáliti jako hrubá skutečnost: nesmí scházeti ono umírněné omezení ona svoboda bez divokých pudů, ona poklidná moudrost boha výtvarníka. Jeho oko ze slunce zrozeno, musí opravdu být „slunečné“; i tehdy, když zlobně a nevrle zírá, leží na něm posvátnost krásného zdání. Tak by se mohla na Apollóna promítnouti ona Schopenhauerova slova o lidstvu zakletém v závoji Májinu (*Svět jako vůle a představa* I,

Na témže místě vylíčil nám Schopenhauer, bezmezný *úděs*, jenž se zmocňuje člověka, když se zdá, že základní „věta o důvodu“ v jednom ze svých čtyř způsobů doznala poruchy, takže člověk náhle zapochybuje o formách jevového poznání. Připojíme-li k tomuto úděsu slastné očarování, jež za tohož rozlomu principu individuace vystupuje z nejhlubší bytosti člověka, ba přírody, vnoříme pohled do podstaty živlu *dionýského*, jenž se nám poměrně nejjasněji přiblíží svou obdobou se stavem *opojení*. Bud požitím narkotického nápoje, o němž všichni povolání lidé a národové mluví ve svých hymnech, anebo za mocného příchodu jara, slastně pronikajícího vškerou přírodou, probouzejí se ona dionýská hnutí, za jejichž ponenáhlého vzrůstu vše subjektivní mizí a mizí, až docela se ztratí v sebezapomnění. Hnány stejnou dionýskou mocí, valily se též v německém středověku zástupy stále vzrůstající, jež za zpěvu a tance táhly z místa na místo: v těchto svatojánských tanečnicích, v těchto tanečnicích svatého Víta poznáváme bakchické sbory Řeků s jejich předhistorií v Malé Asii až nazpět po Babylon a orgiastické Saky. Jsou lidé, kteří se buď z nedostatečné zkušenosti nebo z tuposti myslí od takovýchto zjevů odvracejí jako od „davových nákaz“, výsměšně či lítostivě se holedbajíce svým vlastním zdravím: ubožáci! netuší ovšem, jak mrtvolně a přízračně vypadá to jejich „zdraví“, když mimo ně zaburácí žhavý život těch dionýských blouznivců!

Pod kouzlem dionýského živlu nejen že se zas uzavírá kruh a svazek mezi člověkem a člověkem: i odcizená, nepřátelská či ztročená příroda slaví opět slavnost smíření se ztraceným synem, s člověkem.

Ted' z otroka je volný muž, ted' se lámou všechna tuhá a nepřátelská omezení, jež nouze či libovůle či „drzá móda“ položila mezi lidi. Ted', za toho evangelia světového souladu, cítí se každý s bližním svým nejenom spojen, smířen, stmelěn, ale více, splynul s ním v jedno, jako by se byl roztrhl závoj Májin a jen ještě v cárech se třepetal nad tajuplnou prajednotou. Zpívaje a křepče projevuje se člověk článkem vyšší jakési pospolitosti: odnaučil se chodit a mluvit a je na nejlepší cestě, aby v tanci se do vzduchu vznesl. Z jeho posunů promlouvá okouzlení. Jako ted' zvířata hovoří, jako země dává mléko a strdí, tak i z něho zaznívá cos nadpřirozeného: bohem se cítí, sám ted' kráčí tak vznícen a vznesen, jal bohy ve snách zřel kráčeti. Člověk již nen umělcem, stal se uměleckým dílem: tvůrčí síla vši přírody projevuje se zde k nejslastnějšímu ukojení prajednoty, pod chvějným vlnami opojení. Nejušlechtlejší hlína se tuhne, nejdražší mramor se otesává: člověk